

Środki ochrony indywidualnej w praktyce weterynaryjnej

Jarosław Chmielewski¹, Elżbieta Monika Galińska², Krzysztof Anusz³, Tomasz Nagas⁴, Michał Trela⁴, Jerzy Zagórski⁵

ze Służby BHP Instytutu Ochrony Środowiska – Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie¹, Zakładu Alergologii i Zagrożeń Środowiskowych Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie², Katedry Higieny Żywności i Ochrony Zdrowia Publicznego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej w Warszawie³, Zakładu Rozrodu Zwierząt, Andrologii i Biotechnologii Rozrodu Katedry Chorób Dużych Zwierząt z Kliniką Wydziału Medycyny Weterynaryjnej w Warszawie⁴ oraz Zakładu Zdrowia Publicznego Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie⁵

Problem ochrony zdrowia, a dokładniej negatywne skutki zdrowotne wynikające z warunków i środowiska pracy lekarzy weterynarii jest zagadnieniem mało rozważanym w literaturze przedmiotu. Z tego też powodu w dużej mierze kwestie negatywnych skutków zdrowotnych tej grupy zawodowej odnoszone są do grup zawodowych, w których praca wykonywana jest w zbliżonych warunkach i środowisku pracy, a mianowicie rolników i pracowników ochrony zdrowia.

Zarówno zdrowie pojedynczego lekarza weterynarii, w tym przypadku można mówić o zdrowiu całej grupy zawodowej, ściśle związane jest ze środowiskiem pracy, w którym jest ona wykonywana, a dokładniej z czynnikami w nim występującymi (1).

Zakłady lecznicze dla zwierząt różnią się między sobą, w różnym stopniu, profilem działalności i organizacją pracy, co skutkuje dużą różnorodnością występowania czynników szkodliwych. Przy identyfikacji czynników środowiska pracy należy mieć również na względzie zadania i czynności zawodowe wykonywane w trakcie pracy przez lekarza weterynarii przy identyfikacji czynników środowiska pracy. Nieuzasadnione w tym przypadku jest ograniczanie się jedynie do stanowiska pracy rozumianego jako stałe miejsca wykonywania praktyki weterynaryjnej.

W środowisku pracy mogą występować czynniki szkodliwe natury: fizycznej, chemicznej, biologicznej, obciążenia nerwowo-psychiczne oraz przeciążenia fizyczne narządów ruchu (2).

Czynniki środowiska pracy zostały zdefiniowane i określone w PN-Z-08052:1980 (3) oraz PN-N-18004:2001 (4). W świetle tych norm wyróżnia się:

- a) czynnik niebezpieczny występujący w procesie pracy – czynnik, którego oddziaływanie na pracującego prowadzi lub może prowadzić do urazu (następnym razem),
- b) czynnik szkodliwy występujący w procesie pracy – czynnik, którego oddziaływanie na pracującego prowadzi lub może prowadzić do schorzenia.

W zależności od poziomu oddziaływania lub innych warunków czynnik szkodliwy może stać się niebezpieczny, c) czynnik uciążliwy występujący w procesie pracy – czynnik, którego oddziaływanie na pracującego może spowodować złe samopoczucie lub nadmierne zmęczenie, nie prowadząc do trwałego pogorszenia stanu zdrowia człowieka.

W zależności od sposobu i charakteru działania czynników (niebezpieczne i szkodliwe) występujących w procesie pracy przy wykorzystaniu PN-80/2-08052 (5) wyodrębnia się cztery grupy:

- 1) czynniki fizyczne,
- 2) czynniki chemiczne,
- 3) czynniki biologiczne,
- 4) czynniki psychofizyczne.

Uwzględniając negatywny wpływ tych czynników na stan i zdrowie pracowników w procesie pracy, ustawodawca w celu wyeliminowania i zminimalizowania ich wpływu wprowadził w tym zakresie odpowiednie regulacje prawne odnoszące się do środków ochrony indywidualnej.

Zgodnie z przepisami (6) przez środki ochrony indywidualnej rozumie się wszelkie środki noszone lub trzymane przez pracownika w celu jego ochrony przed jednym lub większą liczbą zagrożeń związanych z występowaniem niebezpiecznych lub szkodliwych czynników w środowisku pracy, w tym również wszelkie akcesoria i dodatki przeznaczone do tego celu.

Środki ochrony indywidualnej stosowane są w sytuacjach, kiedy nie można uniknąć zagrożeń lub nie można ich wystrząsać ograniczyć za pomocą środków ochrony zbiorowej lub odpowiedniej organizacji pracy.

Podstawy zaopatrzenia i stosowania środków ochrony indywidualnej

Podstawowym aktem prawnym w sposób ogólny regulującym postanowienia dotyczące stosowania w procesie pracy środków ochrony indywidualnej jest Kodeks pracy (7).

Personal protection measures in veterinary practice

Chmielewski J.¹, Galińska E.M.², Anusz K.³, Nagas T.⁴, Trela M.⁴, Zagórski J.⁵, Institute of Environmental Protection-National Research Institute, Occupational Safety and Health Service, Warsaw¹, Department of Allergology and Environmental Hazards-Institute of Rural Medicine in Lublin², Department of Food Hygiene and Public Health Protection, Faculty of Veterinary Medicine in Warsaw³, Division of Animal Reproduction, Andrology and Biotechnology, Department of Large Animal Diseases with Clinic, Faculty of Veterinary Medicine in Warsaw⁴, Public Health Institute, Institute of Rural Health in Lublin⁵

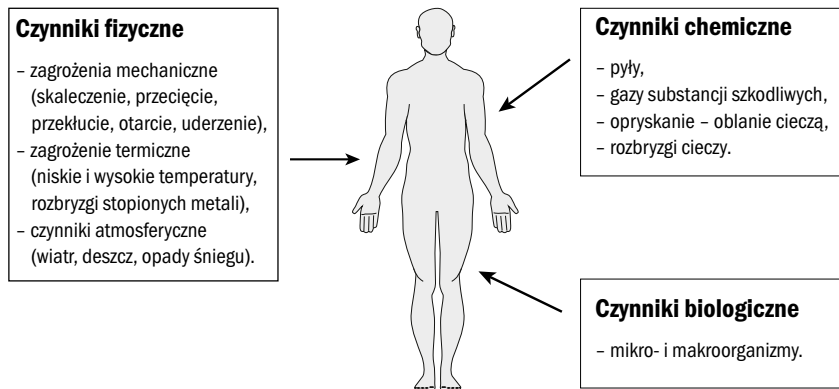
This article aims at the presentation of an important issue associated with and resulted from the professional risks of veterinary practitioners. Work conditions and occupational environment are the source of many dangerous and hazardous factors, which negatively affect the human state of health. In order to prevent and to limit these negative health effects, an obligation was imposed on the employer to provide employees with personal protection measures. In this study legal regulations, requirements and purposefulness of the use of personal protection measures was discussed from the aspect of primary prevention. The principles of selection of personal protection measures were demonstrated on the examples of identified risks and their effectiveness shown.

Keywords: occupational safety and work hygiene (OSH), health protection, personal protection measures, veterinary clinic.

Zgodnie z art. 2376 Kodeksu pracy każdy pracodawca – właściciel zakładu leczniczego dla zwierząt jest obowiązany dostarczyć pracownikowi (dotyczy to również osób zatrudnionych na innej podstawie prawnej niż umowa o pracę zgodnie z art. 304 k.p.) nieodpłatnie środki ochrony indywidualnej zabezpieczające go przed działaniem niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia czynników występujących w środowisku pracy. Należy przy tym pamiętać, że środki ochrony indywidualnej, w które zaopatrywani są pracownicy, muszą spełniać wymagania dotyczące oceny zgodności określone w odrębnych przepisach (8).

Niedopełnienie powyższego obowiązku, jak wykazuje orzecznictwo w tym zakresie (9), może skutkować sankcjami prawnymi.

W myśl obowiązujących przepisów (7) rodzaje środków ochrony indywidualnej oraz odzieży i obuwia roboczego, których stosowanie na określonych stanowiskach jest niezbędne, oraz przewidywane okresy użytkowania odzieży i obuwia roboczego ustala pracodawca – właściciel zakładu leczniczego dla zwierząt.

Ryc. 1. Oddziaływanie czynników środowiska pracy na pracownika - przykłady zagrożeń

Pracodawca ma obowiązek dostarczyć pracownikowi nieodpłatnie:

- środki ochrony indywidualnej – jeżeli są one niezbędne w zakresie ochrony przed oddziaływaniem niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia czynników występujących w środowisku pracy,
- odzież i obuwie robocze (spełniające wymagania określone w Polskich Normach) – jeżeli jest to konieczne ze względu na warunki wykonywania pracy, w sytuacjach gdy:

- odzież własna pracownika może ulec zniszczeniu lub znacznemu zabrudzeniu,
- występują określone wymagania technologiczne, sanitarne lub bezpieczeństwa i higieny pracy.

Przy doborze odpowiednich typów środków ochrony indywidualnej należy wziąć pod uwagę wszystkie zagrożenia występujące na danym stanowisku pracy wynikające z przeprowadzonej oceny ryzyka zawodowego (10, 11). Pomocna również

w tym zakresie może być analiza zagrożenia negatywnego oddziaływania tych czynników na organizm i ciało pracownika zaprezentowana na **ryc. 1**.

Zgodnie z wymogami określonymi w przepisach prawa (6) środki ochrony indywidualnej dzieli się na: odzież ochronną, środki ochrony głowy, środki ochrony kończyn górnych, środki ochrony kończyn dolnych, środki ochrony twarzy i oczu, środki ochrony słuchu, środki ochrony układu oddechowego, środki izolujące cały organizm, środki ochrony przed upadkiem z wysokości, dermatologiczne środki ochrony rąk.

Środki ochrony indywidualnej muszą spełniać wymagania dotyczące oceny zgodności (12). Za zgodne z zasadniczymi wymaganiami, określonymi w rozporządzeniu uznaje się:

- środki ochrony indywidualnej zaliczane do środków o prostej konstrukcji, posiadające oznakowanie CE, dla których producent lub jego upoważniony przedstawiciel wystawił deklarację zgodności WE,
- środki ochrony indywidualnej inne niż wymienione wyżej posiadające

Tabela 1. Zagrożenia, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej (6)

Zagrożenia		Najczęściej zagrożone części ciała												
		Głowa			Kończyny górne			Kończyny dolne			Inne			
		Czaszka	Twarz	Oczy	Narząd słuchu	Drogi oddechowe	Dłonie	Ręce	Stopy	Nogi	Skóra	Tułów, w tym brzuch	Drogi rodne	
Fizyczne	Mechaniczne	Upadki z wysokości	X				X	X		X				
		Wybuchy, uderzenia, wstrząsy, zgniecenia	X			X	X	X	X	X	X	X	X	
		Przekłucia, przecięcia, otarcia		X	X			X	X	X	X	X	X	
		Poślizgnięcia, upadki						X		X	X			
		Drgania (wibracja)						X	X	X				
Termiczne		Wysoka temperatura, ogień		X	X		X	X	X	X	X			
		Zimno		X		X	X		X		X			
Elektryczne			X	X				X		X		X		
Promieniowanie		Jonizujące		X	X			X		X		X	X	
		Niejonizujące		X	X			X				X		
Hałas						X								
Chemiczne	Aerozole	Pyły, włókna			X	X					X			
		Dymy			X	X								
		Mgła		X	X		X	X						
	Płyny	Zanurzenie						X		X	X			
		Chłapanie, pryskanie		X	X			X	X	X	X	X	X	
	Gazy, pary			X	X		X							
Biologiczne	Szkodliwe bakterie			X	X		X	X		X		X		
							X	X		X		X		
	Szkodliwe wirusy						X	X		X		X		
	Grzyby				X		X			X		X		
	Biologiczne antygeny inne niż mikroorganizmy												X	
Pierwotniaki i zwierzęta bezkręgowce						X						X		

Tabela 2. Wybrane prace, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej (6)

Rodzaje środków ochrony indywidualnej	Rodzaje prac, przy których wymagane jest stosowanie środków ochrony indywidualnej
Odzież ochronna	Prace w narażeniu na działanie wody, czynników chemicznych, pyłowych, mechanicznych i biologicznych oraz wysokiej i niskiej temperatury – stwarzające ryzyko dla zdrowia lub bezpieczeństwa pracowników, w tym w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> w narażeniu na działanie szkodliwych dla zdrowia substancji chemicznych i biologicznych oraz pyłów, na zewnątrz pomieszczeń – w narażeniu na deszcz lub chłód, w kontakcie z przedmiotami o szorstkich powierzchniach, ostrych krawędziach i innymi stwarzającymi ryzyko urazu, prace w narażeniu na zanieczyszczenie ciała substancjami podatnymi na gnicie lub zakażonymi albo odpadami, w tym w zakładach oczyszczania miasta, zakładach zajmujących się opróżnianiem szamb lub zbiorników na gnojówkę, w laboratoriach biologicznych, w ubojniach, rzeźniach, wytwórniach konserw mięsnych lub rybnych, zakładach przetwórstwa podrobów i wszelkie inne prace, przy których istnieje ryzyko podobnych zanieczyszczeń.
Środki ochrony głowy	Prace stwarzające ryzyko pochycenia włosów, zamoczenia głowy lub zanieczyszczenia substancjami i materiałami toksycznymi, drażniącymi, żrącymi, podatnymi na gnicie lub mogącymi być źródłem zakażeń oraz wykonywane w warunkach niskiej i wysokiej temperatury, a w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> w narażeniu na działanie pyłów toksycznych albo substancji żrących lub drażniących, na zewnątrz pomieszczeń – w narażeniu na deszcz albo działanie niskiej lub wysokiej temperatury.
Środki ochrony kończyn dolnych	Prace stwarzające ryzyko urazów kończyn dolnych (w tym oparzenia), ich zamoczenia lub zanieczyszczenia substancjami i materiałami toksycznymi, drażniącymi, żrącymi, podatnymi na gnicie lub mogącymi być źródłem zakażeń oraz wykonywane w warunkach niskiej lub wysokiej temperatury.
Środki ochrony kończyn górnych	Prace stwarzające ryzyko urazów rąk (związanych również z działaniem wysokiej temperatury, wibracji oraz substancji chemicznych), prace w kontakcie z wodą, substancjami toksycznymi, żrącymi lub drażniącymi, z materiałami podatnymi na gnicie i innymi mogącymi być źródłem infekcji oraz prace w niskiej temperaturze, w tym w szczególności: <ol style="list-style-type: none"> narażające pracowników na działanie substancji chemicznych i biologicznych niebezpiecznych dla zdrowia, przy których ręce pracowników narażone są na kontakt z substancjami toksycznymi, żrącymi lub drażniącymi, przy których ręce pracowników są narażone na kontakt z zakażonymi zwierzętami lub padliną, szczątkami zwierząt albo substancjami pochodzenia zwierzęcego nienadającymi się do spożycia, w tym w miejscach przeznaczonych do rozbioru półtuszy zwierzęcych i laboratoriach biologicznych, wszelkie prace, podczas których ręce są narażone na kontakt z substancjami mogącymi zawierać zarazki.
Środki ochrony twarzy i oczu	Prace, przy których twarz lub oczy pracowników są narażone na urazy albo podrażnienia w wyniku działania czynników niebezpiecznych i szkodliwych dla zdrowia.
Środki ochrony układu oddechowego	Prace w warunkach ryzyka narażenia na nadmierne zanieczyszczenie powietrza czynnikami szkodliwymi lub w warunkach niedoboru tlenu w powietrzu, w tym w szczególności: <p>w narażeniu na wdychanie szkodliwych pyłów, gazów, par lub dymu.</p>

oznakowanie CE, dla których producent lub jego upoważniony przedstawiciel posiada certyfikat potwierdzający zgodność z zasadniczymi wymaganiami określonymi w rozporządzeniu i wystawił deklarację WE.

Należy pamiętać, że zanim wyposaży się pracownika w środki ochrony indywidualnej, każdorazowo należy ocenić kryteria ich stosowania. Aby ustalić i dobrać odpowiednie środki ochrony indywidualnej chroniące przed skutkami zagrożeń występujących przy określonych pracach, należy w szczególności:

- 1) zidentyfikować występujące przy określonych pracach czynniki szkodliwe i niebezpieczne dla zdrowia,
- 2) zbadać poziom czynników szkodliwych i niebezpiecznych dla zdrowia przy określonych pracach,
- 3) określić rodzaje zagrożeń oraz ekspozycję na te zagrożenia,
- 4) ustalić rodzaje niezbędnych środków ochrony indywidualnej chroniących przed określonymi zagrożeniami,
- 5) dobrać najskuteczniejsze środki ochrony indywidualnej z uwzględnieniem:
 - a) rodzajów i poziomu czynników środowiska pracy,
 - b) wymaganej skuteczności ochrony,

c) indywidualnych cech pracownika (wymiary antropometryczne, uczulenie na lateks itp.),

d) jednoczesnego stosowania kilku środków ochrony indywidualnej,

6) określić zestaw niezbędnych środków ochrony indywidualnej dla pracownika. Przy doborze środków ochrony indywidualnej musimy mieć na względzie fakt, że odgrywają one istotną rolę w ochronie zdrowia i życia pracownika. Jako indywidualne – osobiste wyposażenie każdego pracownika niejednokrotnie stanowią jedyną i ostatnią barierę chroniącą go przed działaniem niebezpiecznych i szkodliwych czynników środowiska pracy.

W tym celu przy ustalaniu środków ochrony indywidualnej niezbędnych do stosowania przy określonych pracach pracodawca – właściciel zakładu leczniczego dla zwierząt powinien uwzględnić wskazania zawarte w załączniku nr 2 do Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. (6; **tab. 1 i 2**).

Istota i znaczenie środków ochrony indywidualnej

Celowość i zasadność stosowania w procesie pracy środków ochrony indywidualnej

przez lekarzy weterynarii wynika nie tylko z realizacji nałożonych obowiązków w tym zakresie, odpowiedzialności prawnej (13), ale również analizy literatury przedmiotu. Doniesienia wykazują, że stosowanie środków ochrony indywidualnej, w tym odzieży w narażeniu na materiał potencjalnie zakaźny, czynniki mogące wywołać zakażenie lub w warunkach, w których istnieje konieczność zapewnienia ochrony bakteriologicznej, jest bezdyskusyjne (14, 15, 16).

Na przykład lekarz weterynarii pracujący w lecznicy małych zwierząt w stanie Waszyngton (USA) wskutek narażenia zawodowego zachorował na leptospirozę. Około 10 dni po pojawieniu się objawów chorobowych badał on zdrowo wyglądającego szczura pod kątem pcheł. Badanie przeprowadzone zostało bez zastosowania środków ochrony indywidualnej (rękawic), w efekcie czego doszło do kontaktu niezabezpieczonej skóry rąk z moczem zwierzęcia. Pomimo że lekarz weterynarii umył ręce po badaniu, na skórze rąk miał otarcia będące skutkiem prac ogrodniczych. W następstwie zdarzenia lekarz weterynarii był hospitalizowany przez 12 dni i mógł wrócić do pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy dopiero miesiąc po stwierdzeniu zachorowania. Chorobie tej

można było zapobiec, gdyby lekarz weterynarii zastosował środki ochrony zalecane przez Narodowe Stowarzyszenie Lekarzy Weterynarii Zdrowia Publicznego (National Association of State Public Health Veterinarians – NASPHV) w wydanym przez nie w 2008 r. kompendium środków ochrony przed zoonozami dla personelu weterynaryjnego (17).

Jak wykazuje powyższy przykład, środki ochrony indywidualnej odgrywają ważną rolę, stanowiąc istotny element blokujący, minimalizujący lub neutralizujący oddziaływanie czynników niebezpiecznych i szkodliwych na organizm ludzki.

Konieczność zaopatrzenia w środki ochrony indywidualnej wynika nie tylko z przepisów prawa pracy, które w przypadku lekarzy weterynarii nie mają zastosowania wprost, ale również z przepisów ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (18).

Głównym celem i zadaniem stosowania środków ochrony indywidualnej w procesie pracy przez lekarza weterynarii jest ochrona życia i zdrowia. Oddziaływanie czynników szkodliwych i niebezpiecznych występujących w środowisku pracy może następować w sposób powolny i niezauważalny. Mając jednak na względzie dbałość o własne zdrowie, każdy lekarz weterynarii, będąc świadomy istniejących zagrożeń zdrowotnych, winien podejmować dostępne środki zapobiegawcze, do których należy właśnie stałe stosowanie dobrze dobranych środków ochrony indywidualnej.

Pracodawcy – właściciele zakładów leczniczych dla zwierząt powinni mieć również na uwadze odpowiedzialność prawną i odszkodowawczą za brak

zapewnienia i stosowania środków ochrony indywidualnej w sytuacji zaistnienia choroby zakaźnej, zawodowej pracownika (19).

Właściciel zakładu leczniczego dla zwierząt, jako zakładu pracy, w którym niewątpliwie występują zagrożenia dla życia i zdrowia pracowników, jest zobowiązany do szczególnej staranności w zakresie przeciwdziałania ich wystąpieniu. Naruszenie tego obowiązku może stanowić czyn niedozwolony, niezależnie od tego, że może być również uznane za naruszenie objętego treścią stosunku pracy obowiązku zapewnienia pracownikowi (niezależnie od formy zatrudnienia) bezpiecznych i higienicznych warunków pracy (20).

Podsumowanie

Istnieje realna potrzeba zrozumienia konieczności stosowania środków ochrony indywidualnej w obszarze dbałości o stan zdrowia wśród lekarzy weterynarii. Zasadne i celowe wydaje się prowadzenie szkoleń i kampanii informacyjnych realizowanych przez samorząd zawodowy wśród lekarzy weterynarii w celu uświadomienia potrzeby stosowania właściwie dobranych i skutecznych środków ochrony indywidualnej, a także przekazywania informacji o najnowszych zaawansowanych technologicznie rozwiązaniach w tym zakresie.

Stosowanie środków ochrony indywidualnej wśród lekarzy weterynarii winno być nie tylko obowiązkiem, ale podstawową zasadą izolacji i ograniczenia negatywnego oddziaływania czynników niebezpiecznych i szkodliwych występujących w środowisku pracy dla zdrowia i życia pracowników.

Piśmiennictwo

- Jabłoński L., Karwat I.D.: Środowiskowe uwarunkowania zdrowia populacji. W: Jabłoński L., Karwat I.D. (red.): *Podstawy epidemiologii ogólnej, epidemiologia chorób zakaźnych*, Akademia Medyczna w Lublinie, Lublin 2002, 70.
- Kubiak-Limu K.: Badania środowiska pracy. W: Marcinkowski J.T. (red.): *Medycyna pracy*, A.M.P., Poznań 1996, 19.
- PN-Z-08052:1980: Ochrona pracy. Niebezpieczne i szkodliwe czynniki występujące w procesie pracy. Klasyfikacja.
- PN-N-18004:2001: System zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy. Wytyczne.
- PN-80/2-08052: Niebezpieczne i szkodliwe czynniki występujące w procesie prac.
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (Dz.U. 2003 nr 169, poz. 1650 ze zm.).
- Ustawa z 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. 1998 nr 21, poz. 94 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z 21 grudnia 2005 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla środków ochrony indywidualnej (Dz.U. 2005 nr 259 poz. 2173).
- Wyrok Sądu Apelacyjnego z 24 stycznia 2013 r. III APa 31/12.
- Chmielewski J., Nagas T., Orlak K., Trzepla E.: Obowiązek właściciela lecznicy weterynaryjnej w zakresie oceny ryzyka zawodowego na stanowisku lekarza weterynarii. *Życie Wet.* 2013, **88**, 388–391.
- Chmielewski J., Nagas T., Trzepla E., Orlak K.: Narażenie pracowników lecznicy weterynaryjnych na działanie czynników biologicznych jako element oceny ryzyka zawodowego. *Życie Wet.* 2013, **88**, 483–487.
- Rozporządzenie Ministra Gospodarki z 21 grudnia 2005 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla środków ochrony indywidualnej (Dz.U. 2005 nr 259 poz. 2173).
- Wyrok Sądu Apelacyjnego z 24 stycznia 2013 r. III APa 31/12.
- Karnej P.: Zasadność stosowania odzieży ochronnej pracowników medycznych w lecznictwie ambulatoryjnym. *Hygeia Public Health* 2012, **47**, 302–306.
- Gańczak M., Białecki P., Boroń-Kaczmarek A., Szych Z.: Stosowanie podstawowych środków ochrony przez lekarzy specjalności zabiegowych a narażenie na zakażenie HIV. *Wiad. Lek.* 2004, **57**, 5–6.
- Wierzbicka M.: Rękawice medyczne – profilaktyka zakażeń HBV, HCV, HIV, *Zakazenia* 2005, **5**, 71–72.
- Baer R., Turnberg W., Yu D., Wohrle R.: Leptospirosis in a small animal veterinarian: Reminder to follow standardized infection-control procedures. *Zoonoses & Public Health* 2010, **57**, 281–284.
- Ustawa z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz.U. 2008 nr 234, poz. 1570).
- Wyrok Sądu Najwyższego z 13 kwietnia 2000 r. I PKN 584/99.
- Wyrok Sądu Najwyższego z 27 stycznia 2011 r. II PK 175/10.

Dr n. o zdr. Jarosław Chmielewski,
e-mail: j.chmielewski@interia.eu

„Jedno Zdrowie” – koncepcja łącząca działalność naukową i praktyczną z zakresu ochrony zdrowia człowieka i zwierząt

Marian Truszczyński, Zygmunt Pejsak

z Zakładu Chorób Świń Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach

Koncepcja „Jedno Zdrowie” (One Health) odnosi się do ochrony zdrowia człowieka przy współdziałaniu ochrony zdrowia zwierząt i uwzględnianiu wpływów środowiska na ludzi i zwierzęta (1).

Pierwsze informacje na temat wymionego związku znajdują się już w pismach Hipokratesa (460–377 p.n.e.) i Arystotelesa (384–322 p.n.e.). Następujące po okresie starożytności piśmiennictwo

wielokrotnie podkreśla istnienie wzajemnego oddziaływania nauki i praktyki z obszaru medycyny i weterynarii, przy uwzględnieniu roli środowiska (1).

W obecnym ujęciu koncepcja „Jedno Zdrowie” jest zatem paradygmatem, czyli wzorcem, w ramach którego zdrowie określane jest jako ciągłe, łączne, globalne i współzależne trwanie przyczyn oraz skutków realizujących się w obrębie ekosystemów i w bytujących w nich populacjach ludzkich i zwierzęcych, przy zabezpieczeniu żywności i równowagi ekonomicznej oraz dobrostanu (1, 2).

Przy tak szerokim określeniu zakresu pojęcia „Jedno Zdrowie” różne są jego definicje, zależnie od specjalności naukowej ich autorów – lekarzy, lekarzy weterynarii, ekologów, biologów, biotechnologów oraz innych specjalistów. Z tego powodu nie ma,